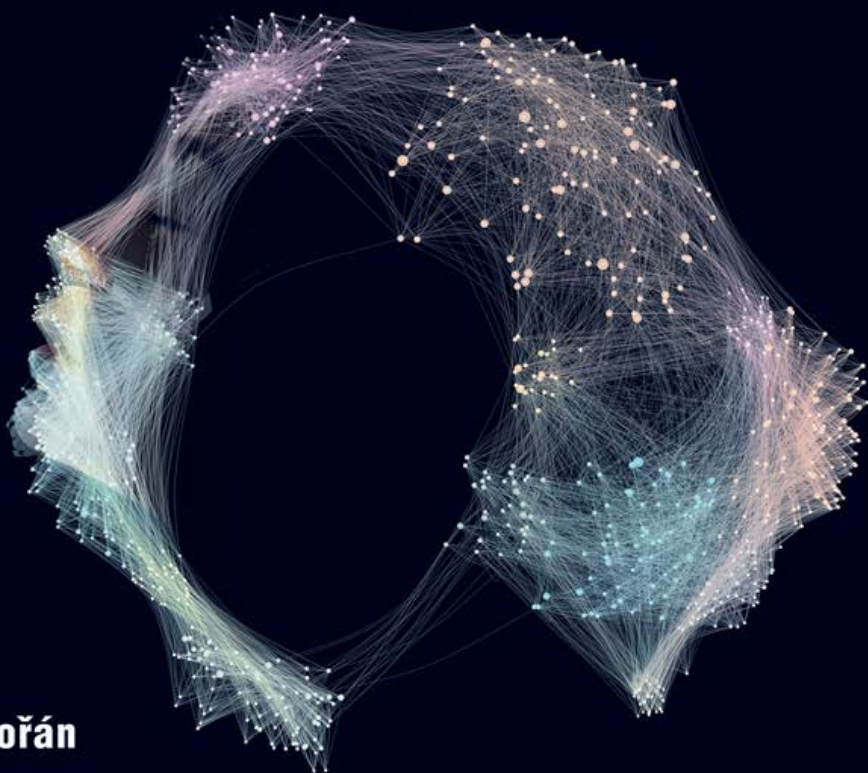

Christopher Wylie

MINDF*CK

**Cambridge Analytica
a plán na zničení světa**

argo / dokořán

Christopher Wylie

MIND*CK

**Cambridge Analytica
a plán na zničení světa**

ARGO / DOKOŘÁN

Christopher Wylie

MINDF*CK

Cambridge Analytica a plán na zničení světa

Copyright © Christopher Wylie, 2019

Translation © Jan Klíma, 2021

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Z anglického originálu *Mindf*ck. Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World* přeložil Jan Klíma.

Odpovědný redaktor Zdeněk Kárník.

Redakce Alžběta Knappová.

Obálka podle návrhu Pavla Růta, sazba

a konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydalo v roce 2021 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,

jako svou 1124. publikaci (365. elektronická).

ISBN 978-80-7675-039-5

*Mým rodičům, Kevinovi a Joan, kteří mě učili,
že mám být statečný, nedat se a dělat to, co je správné.*

On résiste à l'invasion des armées; on ne résiste pas
à l'invasion des idées.

(Lze se ubránit útočícím armádám; nelze se ubránit
útočícím myšlenkám.)

Victor Hugo

OBSAH

KAPITOLA 1.	Genesis	11
KAPITOLA 2.	Lekce z neúspěchů	25
KAPITOLA 3.	Bojujeme s terorem v Pradě	41
KAPITOLA 4.	Steve z Ameriky	57
KAPITOLA 5.	Cambridge Analytica	71
KAPITOLA 6.	Trojské koně	87
KAPITOLA 7.	Temná trojice	101
KAPITOLA 8.	Srdečné lajky z Ruska	119
KAPITOLA 9.	Zločiny proti demokracii	137
KAPITOLA 10.	The Apprentice	153
KAPITOLA 11.	Whistleblower	167
KAPITOLA 12.	Prozření	191
KAPITOLA 13.	Epilog	217

Poděkování 226

Instituce 230

GENESIS

Při každém kroku se mi nové boty zarývají do pat. V ruce svírám tmavomodrý pořadač plný dokumentů označených barevnými lístky. Ochromený úctou k místu, kde jsem se ocitl, a znepokojený cílem, k němuž kráčím, se soustředím na ozvěnu svých kroků. Průvodce nám připomíná, že musíme jít rychle, aby nás nikdo neviděl. Míjíme uniformované strážce, vcházíme do atria a zahýbáme do chodby. Průvodce otevře dveře a sbíháme po schodech na další chodbu, přesně stejnou jako ta předchozí – mramorová dlažba, vysoké stropy, dřevěné dveře, sem tam americká vlajka. Je nás sedm a naše kroky se chodbou rozléhají. Už jsme skoro na místě. Pak jsem přistižen. Zahlédne mě jeden kongresman a zamává mi na pozdrav. *Už jste zase zpátky? Z konferenční místnosti vychází skupinka novinářů. Vidí moje růžové vlasy a hned vědí, kdo jsem.*

Dva kameramani přiběhnou přede mě, filmují nás a přitom couvají. Novináři nás obstoupí a já dostávám první dotazy – *Pane Wylie, dotaz od NBC! Dotaz od CNN! Proč jste tady?* Jeden z mých právníků mi připomíná, že nemám na nic odpovídat. Průvodce ukáže k výtahu, varuje novináře, ať se nepřibližují, a my se nasoukáme dovnitř. Kamery snímají, jak se dveře výtahu zavírají.

Opírám se zády o stěnu, všichni kolem jsou formálně oblečení. Zdviž klesá stále hlouběji do podzemí. Mlčíme. Snažím se vybavit si všechno, co mi doma říkali moji právníci: které americké zákony byly porušeny a kým, jaká mám a nemám v USA práva jako cizí státní příslušník, jak mám pokojně odpovídat na obvinění a co se bude dít, když mě nakonec zatknou. Nemám ponětí, jak to dopadne. To nemá nikdo.

Výtah se zastaví a dveře se otevrou. Nic tu není, jen další dveře s rudou cedulí, na níž je bílými písmeny napsáno: NEPŘÍSTUPNÁ OBLAST. ZÁKAZ VSTUPU VEŘEJNOSTI A MÉDIÍ. Jsme ve Washingtonu, D.C., tři patra pod budovou Kapitulu.

Za dveřmi je podlaha pokrytá luxusním kaštanově hnědým kobercem. Uniformované strážce nám odeberou mobilní telefony a všechnu další elektroniku, odebrané věci uloží na očíslované police za recepčním pultem – co člověk, to jedna police – a každý dostaneme očíslovaný lístek. Upozorní nás, že dál už můžeme používat jen papír a tužku. Ještě dodají, že naše poznámky mohou být při odchodu zkonfiskovány, pokud by obsahovaly nějaké utajované informace.

Dva strážníci otevřou masivní ocelové dveře. Jeden z nich nám pokyne, ať vejde, a my jeden po druhém vstupujeme do dlouhé chodby tlumeně osvětlené zářivkami. Zdi jsou obložené tmavým dřevem a chodba je lemovaná dlouhou řadou amerických vlajek. Vzduch je cítit zatuchlinou, jako ve starých budovách, s příměsí chemického zápachu po čisticích prostředcích. Strážníci nás vedou chodbou, nakonec zatočí doleva a pokračují dál, až se ocitneme před dalšími dveřmi. Nad nimi visí dřevěný americký státní znak, z něhož na nás zírá mohutný orel se svazkem šípů v drápech. Jsme na místě: místnost za těmito dveřmi slouží Stálému výboru Sněmovny reprezentantů pro kontrolu tajných služeb a tady, v Zařízení pro výměnu důvěrných informací (SCIF), probíhají důvěrná jednání kongresmanů.

Když vstoupíme, chvíli mi trvá, než si oči zvyknou na jasné zářivkové světlo. Je to naprosto obyčejná místnost - holé béžové stěny a konferenční stůl s židlemi kolem dokola. Mohla by to být jednací místnost v kterémkoli obyčejném federálním úřadu, jakých je po Washingtonu plno. Zarazilo mě jen absolutní ticho. Místnost je zvukotěsná, zdi se skládají z mnoha vrstev, takže jakýkoliv odposlech je nemožný. Prý odolá i výbuchu. Je to bezpečné místo pro americká tajemství.

Jakmile jsme se usadili, začali přicházet kongresmani. Jejich asistenti pokládají před každého z členů výboru desky s tabulkami. Adam Schiff, významný demokratický kongresman z Kalifornie, se usadil přímo proti mně, po jeho levici sedí kongresmanka Terri Sewellová. Posledními členy výboru jsou Eric Swalwell a Joaquin Castro. Po mé pravici i levici sedí moji právníci, vedle nich kolega whistleblower Shahmir Sanni. Pár minut čekáme na republikány. Ti se neukáží.

Je červen 2018 a přijel jsem do Washingtonu svědčit před americkým Kongresem o firmě Cambridge Analytica produkující psychologické zbraně a spolupracující s armádou. Přijel jsem svědčit o firmě, pro niž jsem dříve pracoval, a také o existenci složité sítě, v níž vystupují Facebook, Rusko, WikiLeaks, Trumpova prezidentská kampaň a referendum o brexitu. Jako bývalý ředitel výzkumu jsem přivezl důkazy o tom, jak Cambridge Analytica zneužila data Facebooku a jak byl firemní software použit k ovlivnění milionů Američanů propagandou nepřátelských států. Schiff řídil výslech. Jako bývalý federální žalobce klade otázky jasně a přesně, přímo k věci:

Spolupracovali jste se Stevem Bannonem? *Ano.*

Byla firma Cambridge Analytica ve spojení s možnými ruskými agenty? *Ano.*

Myslíte si, že tato data byla využita k tomu, aby přesvědčila americké voliče, koho mají zvolit za prezidenta Spojených států? *Ano.*

Uběhla hodina, pak druhá a třetí. Přiletěl jsem sem na základě vlastního rozhodnutí, abych odpověděl na otázky, jak se čtyřiařicetiletý liberální, homosexuální

Kanaďan stal součástí britské firmy pracující pro britskou armádu a zúčastnil se vývoje nástrojů pro psychologickou válku objednaných americkým hnutím alt-right. Jako čerstvý univerzitní absolvent jsem přijal místo v londýnské firmě jménem SCL Group, která poskytovala britskému ministerstvu obrany a armádám NATO expertní služby při informačních operacích. Jelikož se západní armády potýkaly s problémem, jak bojovat s radikalizací na sociálních sítích, firma mě pověřila sestavením týmu datových specialistů, kteří by vytvořili nové nástroje umožňující extremismus na internetu identifikovat a následně s ním bojovat. Připadalo mi to úžasné, náročné a vzrušující. Chystali jsme se vytvořit nový typ kybernetické obrany pro Británii, USA a jejich spojence, vyvinout aplikace, které by online konfrontovaly vlnu radikálního extremismu pomocí dat, algoritmů a cíleně zasílaných narativů. Ale řetězec událostí, které započaly v roce 2014, vedl k tomu, že se našeho projektu zmocnil miliardář, jenž s jeho pomocí vytvořil vlastní zradikalizované protestní hnutí v USA. Cambridge Analytica, společnost, o níž do té doby prakticky nikdo neslyšel, dokázala proměnit psychologické profilování ve zbraň, s níž převrátila svět vzhůru nohama.

Když se zbraň dostane do špatných rukou, je to velký malér. A vypadalo to, že tento malér postihl přímo Bílý dům. Nemohl jsem dál pracovat na něčem pro nás všechny tak škodlivém, a tak jsem začal bít na poplach: popsal jsem příslušným úřadům, co se děje, a kontaktoval novináře, aby varovali veřejnost. Včera jsem přeletěl přes oceán a teď tady sedím, ospalý kvůli časovému posunu, otázky jsou čím dál ostřejší, a já si stále ještě myslím, že jsem na tom správném místě. Ale jak se pokouším popsat složité operace Cambridge Analytica, vidím, že se všichni tváří nechápavě. Nakonec vyndám složku spisů a postrčím ji před kongresmany. *Zatraceně...* Když už jsem zašel tak daleko, mohu jim dát jednoduše všechno, co jsem s sebou přivezl. Slyšení probíhá bez přestávky a dveře za mnou zůstávají zavřené. Jsem zamčený ve vydýchané podzemní místnosti bez oken a jedině, na co se můžu koukat, jsou tito kongresmani, kteří se snaží pochopit, co se to sakra stalo jejich vlastní zemi.

Před třemi měsíci, 17. března 2018, publikovaly současně *The Guardian*, *The New York Times* a britská televizní stanice Channel 4 News výsledky společného rok trvajících vyšetřování následujícího po mém rozhodnutí zveřejnit, k čemu došlo ve společnostech Cambridge Analytica a Facebook. Poté, co jsem vystoupil jako whistleblower, došlo k nejrozsáhlejšímu vyšetřování kriminální činnosti v dějinách. Ve Velké Británii se do vyšetřování zapojily Vládní úřad pro potírání zločinu (NCA), Britská zpravodajská služba MI5, Úřad komisaře pro informace (ICO), Volební komise a Londýnská metropolitní policie. V USA to byly FBI, Ministerstvo spravedlnosti (DOJ), Komise pro kontrolu cenných papírů (SEC) a Federální obchodní komise (FTC).

Pár týdnů předtím začala přinášet první výsledky práce zvláštního vyšetřovatele Roberta Muellera. V únoru Mueller obvinil třináct ruských občanů a tři ruské společnosti ze dvou různých aktů spiknutí. O týden později došlo k obvinění šéfa štábu Trumpovy volební kampaně Paula Manaforta a jeho zástupce Ricka Gatese. Dne 16. března generální prokurátor Jeff Sessions propustil náměstka ředitele FBI Andrewa McCabea - pouhý den předtím, než se chystal odejít s plnou penzí do důchodu. Lidé si lámali hlavu nad tím, jakou roli hrálo Rusko v Trumpově prezidentské kampani, ale nikdo nedokázal různé indicie pospojovat. Až já jsem poskytl důkazy, které spojily firmu Cambridge Analytica s Donaldem Trumpem, Facebookem, ruskou zpravodajskou službou, mezinárodními hackery a brexitem. Tyto důkazy odhalily, jak jedna podivná zahraniční firma porušovala zákon a přitom pomohla Trumpovi vyhrát volby a přívržencům brexitu odtrhnout Británii od EU. Řada vyměněných e-mailů, firemní oběžníky, faktury, záznamy o bankovních převodech a projektová dokumentace, které jsem předložil, dokazovaly, že Trump a brexitáři využili tutéž strategii, ty samé technologie, často řízené týmiž lidmi - to vše v atmosféře skrytého ruského vměšování.

Dva dny po zveřejnění v médiích se tato fakta dostala na pořad jednání dolní sněmovny britského parlamentu. Ministři britské vlády i významní opoziční poslanci odsoudili ve vzácné shodě Facebook za to, že nedokázal zabránit, aby se jeho platforma stala nástrojem nenávisné propagandy ve volbách, a upozornili, jaké to má důsledky pro západní demokracie. Další řada příběhů se soustředila na brexit a zpochybnila platnost výsledku referenda. Řada dokumentů, které jsem poskytl policejním orgánům, odhalovala, že kampaň Vote Leave využila tajných dceřiných společností Cambridge Analytica, aby za peníze z černých fondů šířila dezinformace na Facebooku a inzertních stránkách Googlu. Takový postup označila britská volební komise za protizákonný a za největší a ve svých důsledcích nejvážnější porušení zákona o financování kampaní v britské historii. Když vyšly důkazy o podvodném jednání Vote Leave, zpochybnilo to i hodnověrnost zpráv vydávaných kanceláří britského předsedy vlády v Downing Street 10. Vládní úřad pro potírání zločinu (NCA) a MI5 později získaly důkazy, že v době referenda docházelo k přímým kontaktům ruského velvyslanectví s největšími sponzory probrexitové kampaně. Během následujícího týdne spadly akcie Facebooku o 18 procent, čímž jeho tržní kapitalizace klesla o 80 miliard dolarů. Turbulence na burze pokračovaly a konečný pokles dodnes představuje největší jednodenní ztrátu akcií v dějinách amerického obchodování.

Dne 27. března 2018 jsem byl předvolán k veřejnému slyšení v britském parlamentu - procedura, na niž jsem si během následujících měsíců pomalu zvykl. Probrali jsme všechno - od spolupráce Cambridge Analytica s hackery přes úplatky až po krádež facebookových dat a po ruské zpravodajské

operace. Po tomto slyšení spustily vlastní vyšetřování FBI, DOJ, SEC a FTC. Všichni se mnou chtěli mluvit: sněmovní i senátní výbor pro tajné služby a také právní výbory obou komor Kongresu. Během pár týdnů zahájila Evropská unie a více než dvacet dalších států vyšetřování Facebooku, sociálních sítí a dezinformací.

Vylíčil jsem svůj příběh světu, načež se všechna pozornost soustředila na mě. První dva týdny vládl v mém životě totální chaos. Každé ráno jsem se v 6.00 londýnského času objevoval v ranních show britských a evropských televizí, pak následovala interview v amerických médiích až do půlnoci. Reportéři mi byli neustále v patách. Začaly mi přicházet výhrůžky. Dostal jsem strach a na veřejná vystoupení jsem si najímal ochranku. Moji rodiče, kteří jsou oba lékaři, museli dočasně zavřít ordinaci, protože obléhání novináři děsilo pacienty. V následujících měsících byl život téměř nesnesitelný, ale věděl jsem, že musím dál bít na poplach.

Příběh Cambridge Analytica ukazuje, jak se my a naše chování stávají zbožím v rozsáhlém obchodování s daty. Společnosti, které ovládají tok informací, patří k nejmocnějším na světě – algoritmy, které tajně vyvinuly, ovlivňují myšlení lidí v USA i jinde v dříve nepředstavitelné míře. Nezávisle na tom, co vám leží nejvíc na srdci – omezení přístupu ke zbraním, imigranti, svoboda slova, svoboda víry – neuniknete Silicon Valley, novému epicentru naší krize vnímání světa. Moje práce v Cambridge Analytica odhalila temnou stránku technických inovací. Inovovali jsme my, inovovala alt-right, inovovalo Rusko. A Facebook, platforma, na niž umísťujeme pozvánky na večírky a fotografie našich miminek, dovolila těmto inovacím utrhnout se ze řetězu.

Myslím, že bych se nezačal tak zajímat o počítače (a také bych neskončil v Cambridge Analytica), kdybych se narodil v jiném těle. Uchýlil jsem se k počítačům, protože kluk jako já neměl mnoho jiných možností. Vyrůstal jsem na ostrově Vancouver Island, u západního pobřeží Britské Kolumbie, obklopen oceány, lesy a poli. Moji rodiče jsou lékaři a já byl nejstarší ze tří dětí – sestry se jmenují Jaimie a Lauren. Když mi bylo jedenáct, zpozoroval jsem, že moje nohy začínají být neohebnější a neohebnější. Nedokázal jsem běžet tak rychle jako ostatní děti a při chůzi jsem se pohyboval legračně, takže jsem se stal věčným cílem šikany. Ukázalo se, že trpím dvěma poměrně vzácnými nemocemi, které se projevují ostrou neuropatickou bolestí, svalovou ochablostí a zhoršením zraku a sluchu. Ve dvanácti jsem skončil na vozíku – zrovna na začátku dospívání – a strávil jsem na něm zbytek školních let.

Když je člověk na vozíku, lidé se k němu chovají jinak. Občas si připadáte spíše jako věc než jako živá bytost – způsob vašeho pohybu určuje, jak vás lidé vnímají a kým jste. Budovy a jejich okolí vnímáte odlišně – *kterým vchodem se*

dostanu dovnitř? Jak se dostanu tam, kam potřebuji, aniž bych musel po schodech? Naučíte se všimnout si věcí, které ostatní vůbec nevnímají.

Krátce po tom, co jsem objevil počítačovou učebnu, se z ní stala jediná místnost, kde jsem neměl pocit, že se liším od ostatních. Jinde mě buď šikanovali, nebo se mnou jednali blahosklonně. I když učitelé nabádali spolužáky, aby se se mnou bavili, oni to dělali jen z donucení, což mi nakonec vadilo víc, než kdyby mě ignorovali. Raději jsem se sebral a odešel do počítačové učebny.

Webové stránky jsem začal psát, když mi bylo třináct. První byla flashová animace Růžového pantera, kterého pronásleduje nemotorný inspektor Clouseau. Krátce poté jsem viděl video, jak v JavaScriptu naprogramovat piškvorky, a to mi připadalo naprosto cool. Vypadá to hrozně jednoduše, dokud nemusíte vyřešit celou logiku hry. Nemůžete nechat počítač jen náhodně zaškrtnout pole, to by byla nuda. Musíte naprogramovat pravidla, jako že má hrát X do pole sousedícího s jiným X - ale jenom, když v tom sloupci nebo řádku už není nějaké O. A jak je to s těmi X na diagonále - jaká je logika těchto tahů?

Nakonec jsem ten program dal dohromady, měl pár stovek řádků. Dodnes si pamatuji ten pocit, když jsem udělal nějaký tah a pak jsem sledoval, jak můj výtvor zahrál odpověď. Připadal jsem si jako kouzelník. A čím víc jsem se svým zaříkadlům věnoval, tím mocnější magii jsem dokázal vládnout.

Mimo počítačovou učebnu se ve škole učilo jen to, co jsem nemohl nebo neměl dělat, a připravovalo na život, jaký jsem nemohl žít. Rodiče mě povzbuzovali, abych nevzdával snahu najít nějaké místo, které mi bude vyhovovat, a tak jsem v roce 2005, když mi bylo patnáct, strávil léto ve Victorii na mezinárodní internátní škole United World College, pojmenované po kanadském předsedovi vlády Lesteru B. Pearsonovi, který získal Nobelovu cenu míru za to, že v padesátých letech v době suezské krize vytvořil v rámci OSN první mírové jednotky. Bylo vzrušující strávit tolik času se studenty ze všech možných částí světa a také mě poprvé v životě skutečně zajímaly přednášky a věci, o nichž mluvili moji spolužáci. Skamarádil jsem se s klukem, který přežil genocidu ve Rwandě, a ten mi jeden večer vyprávěl, jak zavraždili jeho rodiče a sourozence a jak jako malý sám doputoval do utečeneckého tábora v Ugandě.

Ale teprve když jsem jednou večerel v jídelně, kde seděli palestinští a arabští studenti naproti studentům z Izraele a zuřivě se přeli o budoucnosti svých zemí, začal jsem se vážněji zajímat o svět kolem. Uvědomil jsem si, že nemám ponětí o řadě věcí, které se ve světě dějí, zamrzelo mě to - a od té doby jsem se začal zajímat o politiku. Následující školní rok jsem začal vynechávat výuku a místo toho jsem docházel na různé akce na radnici, kde vystupovali místní poslanci. Ve škole jsem se jen zřídkakdy s někým bavil, ale tady jsem neměl zábrany hovořit. Ve třídě člověk sedí někde vzadu a učitel vykládá, jak a co si máme myslet. Jsou tu osnovy, předpisy, jak uvažovat. Na schůzkách na radnici

to bylo přesně naopak. Jistě, tam politik také stojí před posluchači, ale jsou to lidé v sále - *jsme to my* - kdo jemu nebo jí musíme říct, co si o tom *my* myslíme. Tato nová role mi připadala tak úžasně přitažlivá, že kdykoli nějaký poslanec oznámil své vystoupení, dostavil jsem se tam, kladl otázky, a dokonce i prezentoval vlastní názor.

Bylo osvobozující slyšet svůj hlas. Jako každý teenager jsem objevoval, kdo vlastně jsem, ale pro kluka, jenž je gay a na vozíku, bylo hledání odpovědi dvojnásob těžké. Když jsem začal s návštěvami veřejných setkání, začal jsem si uvědomovat, že mnoho z problémů, které jsem měl, nebyly jen moje soukromé problémy - byly to také politické problémy. *Výzvy, kterým jsem čelil, byly i výzvy politikům. Můj život byl formován politikou. Samotná moje existence byla odvislá od politiky.* A tak jsem se rozhodl, že se politice budu věnovat. Poradce jednoho z poslanců, bývalý softwarový inženýr jménem Jeff Silvester, si všiml kluka, který se na radnici ukázal pokaždé a často si bral slovo. Nabídl mi, že mi pomůže najít místo v aparátu kanadské Liberální strany (LPC), která sháněla počítačově zdatné lidi. Brzy jsme se dohodli: koncem léta nastoupím na svoje první opravdové místo, stanu se politickým asistentem v parlamentu v Ottawě.

Léto roku 2007 jsem strávil v Montrealu, kde jsem vysedával v hackerských doupacech plných technoanarchistů z řad francouzských Kanadánů. Ti se scházeli v přestavěných průmyslových objektech s betonovými podlahami a stěnami z dřevotřískových desek. Místnosti byly vyzdobeny retro počítači jako Apple II nebo Commodore 64. Tou dobou jsem se už - díky léčení - mohl pohybovat po místnosti bez vozíku. (Můj zdravotní stav se pořád zlepšoval, ale opravdovým testem výdrže jsem prošel, až když se ze mě stal whistleblower. Krátce předtím, než se příběh Cambridge Analytica objevil v novinách, jsem dostal záchvat, upadl jsem do bezvědomí na chodníku v jižním Londýně a probudil jsem se bolestí, až když mě v univerzitní nemocnici píchla sestřička injekci do paže.) Většinu hackerů je úplně ukradené, jak člověk vypadá nebo že legračně chodí. Sdílejí s vámi lásku k řemeslu a chtějí vám pomoci se zlepšit.

To krátké setkání s hackerskou komunitou na mě udělalo trvalý dojem. Pochopil jsem, že žádný systém není absolutně dokonalý. Nic není nepřekonatelné a překážky jsou výzvou. Hackerská filozofie mě naučila, že když se člověk zaměří na libovolný systém - počítač, síť, nebo dokonce i společnost - objeví tam chyby a zranitelná místa. Jako kluk, který je gay a na vozíčku, jsem záhy pochopil, že v každém systému má někdo navrch. Ale jako hacker jsem se naučil, že každý systém má slabá místa, která čekají na to, až je někdo využije.

Krátce po tom, co jsem začal pracovat pro kanadský parlament, projevila Liberální strana zájem o to, co se děje na jih od nás. V té době se právě Facebook stával hlavní sociální sítí a Twitter začínal být populární. Nikdo neměl jasnou

představu, jak využít sociální sítě pro politickou kampaň, protože ty sítě byly ještě v plenkách. Ale nová hvězda americké politiky se chystala to změnit.

Zatímco ostatní kandidáti se snažili přijít na to, co to ten internet vlastně je, tým Baracka Obamy založil stránku My.BarackObama.com a oslovil masy. Zatímco ostatní webové stránky (jako stránka Hillary Clintonové) obsahovaly standardní politický marketing, Obamova stránka se zaměřila na vytvoření platformy pro místní organizace, jak mají uspořádat a provést kampaň *jděte-k-volbám*. Illinoiský senátor byl mnohem mladší a mnohem počítačově vzdělanější než jeho soupeři a jeho webová stránka vzbudila rozruch. Obama prostě vypadal tak, jak by měl vůdce vypadat. Po letech dospívání, kdy jsem neustále musel poslouchat, co všechno nedokážu, mě oslovil optimismus vyznařující z jeho jednoduchého sloganu *Yes, we can!*. Obama se svým týmem měnili zavedený politický styl, a tak jsem se ve svých osmnácti stal členem skupinky lidí, kterou Liberální strana vyslala do USA, aby se seznámila s finesami Obamovy volební kampaň a identifikovala taktiku, jež by se dala přenést do kampaň v Kanadě.

Nejdříve jsme navštívili pár států, kde už primárky proběhly. Prvním byl New Hampshire, kde jsem mluvil s voliči a snažil se zblízka poznat, jaké mají názory. Bylo to zábavné a také překvapující: žasl jsem, jak velké jsou rozdíly mezi Kanadou a Amerikou. Když mi první Američan řekl, že je zásadně proti „socialistickému zdravotnictví“, veřejné zdravotní péči, kterou jsem doma využíval každý měsíc, vůbec jsem nechápal, jak si někdo něco takového může myslet. Když jsem to slyšel posté, už jsem si na to zvykl.

Bavilo mě chodit mezi lidmi a mluvit s nimi, takže když nadešel čas zabývat se agregovanými daty, moc se mi do toho nechtělo. Ale pak jsem se setkal s Kenem Strasmou, který měl na starosti cílení Obamovy celostátní kampaň, a rychle jsem změnil názor.

Sexy část Obamovy kampaň spočívala v brandingu a použití nových médií, jako je YouTube. To byly ty průkopnické prvky kampaň - vizuální strategie, které nikdo předtím nepoužil, protože YouTube byl pořád ještě hodně nový. Chtěl jsem to všechno vidět, ale Ken mě zarazil. *Na videa se vykašli*, řekl. *Musíš jít do větší hloubky, k technickým základům naší kampaň. Všechno, co děláme, vysvětlil mi, je založeno na tom, že přesně víme, s kým je třeba mluvit a o čem.*

Jinými slovy, základem Obamovy kampaň byla data. A to nejdůležitější, co Strasmův tým zvládl, bylo vypracování modelu, který jim umožnil tato data analyzovat a pochopit, takže je dokázali nafitovat - a získat komunikační strategii pro reálnou kampaň pomocí... umělé inteligence. *Cože? AI ve volební kampaň?* Připadalo mi to naprosto futuristické, jako kdyby sestrojili robota, který dokázal spolýkat záplavu informací o voličích, načež vyplivil kritéria pro cílenou kampaň. Ty pak putovaly až nahoru na úroveň řízení kampaň, kde byly s jejich pomocí určeny klíčové zprávy a branding pro Obamovu kampaň.

Infrastruktura potřebná pro zpracování všech těchto dat pocházela od společnosti, která se tehdy jmenovala VAN (Voter Activation Network, Inc.) a řídil ji úžasný pár gayů z oblasti Bostonu, Mark Sullivan a Jim St. George. Když v roce 2008 prezidentská kampaň končila, měl Demokratický národní výbor díky VAN desetkrát více dat o voličích než po kampani v roce 2004. Tento objem dat a nástroje k jejich uspořádání a zpracování poskytly Demokratům zjevnou výhodu při přesvědčování svých voličů, že mají jít volit.

Čím víc jsem se dozvídal o technických podrobnostech Obamovy kampaně, tím víc mě fascinovala. Později jsem měl příležitost zeptat se na všechno přímo Marka a Jima, které zjevně pobavilo, že nějaký mladý Kanaďan přiletěl do Ameriky, aby se poučil o datech a politice. Než jsem se dozvěděl, co Ken, Mark a Jim udělali, nenapadlo mě, že by se matematika a AI daly použít při volební kampani. Když jsem poprvé uviděl v Obamově volební centrále zástupy lidí u počítačů, pomyslel jsem si: *Vítěznou volební kampaň dělají zprávy a emoce, ne počítače a čísla.* Ale zjistil jsem, že to bylo právě použití čísel – a prediktivních algoritmů – čím se Obama odlišil od všech ostatních kandidátů na prezidentský úřad.

Když jsem si uvědomil, jak použití algoritmů k doručení těch správných zpráv umožnilo Obamovi vést účinnou volební kampaň, začal jsem studovat, jak vytvořit svoje vlastní algoritmy. Naučil jsem se používat softwarové balíky jako MATLAB a SPSS, které mi umožnily manipulovat s daty. Než abych se spolehl na učebnici, začal jsem si hrát se souborem dat Iris – což je klasický soubor dat, na kterých se lidé učí statistiku – a postupoval jsem metodou pokus-omyl. Možnosti, jak zpracovat tato data, čili použít různých charakteristik kosatců (irisů), jako jsou délka a barva okvětních lístků, k předpovědi typu květů, mě úplně pohltily.

Jakmile jsem pochopil základní principy, přešel jsem od okvětních lístků k lidem. Databáze VAN byla plná informací o věku, pohlaví, příjmu, rase, vlastnictví nemovitostí – dokonce i o předplacených časopisech a slevách na koupi letenek. S použitím těch správných dat dokážete předpovědět, kteří lidé budou volit demokrata a kteří republikány. Dokážete identifikovat a izolovat problémy, které pravděpodobně považují za nejdůležitější. Pak můžete začít tvarovat zasílané zprávy tak, aby měly větší naději, že ovlivní názory adresátů.

Pro mě to znamenalo úplně nový pohled na volby. Data byla silou dobra, poháněla vpřed tuto kampaň za změnu. Byla použita pro získání prvovoličů či lidí, kteří měli pocit, že stojí mimo společnost. Čím víc jsem tomu rozuměl, tím víc jsem byl přesvědčený, že data spasí politiku. Nemohl jsem se dočkat, až budu zase v Kanadě a povím Liberální straně, co jsem se dozvěděl od příštího prezidenta Spojených států.

V listopadu Obama s převahou porazil Johna McCaina. O dva měsíce později, když moji přátelé z Obamovy kampaně obstarali pozvání na účast na Obamově

inauguraci, jsem odletěl do Washingtonu na večírek volebních vítězů. (Prvním zážitkem byly problémy u vchodu, když se mě personál zdráhal pustit dovnitř, protože mi ještě nebylo jedenadvacet a na party se podával alkohol.) Byl to úžasný večer, popovídal jsem si s Jennifer Lopezovou a Marcem Anthonym, sledoval jsem, jak Barack a Michelle Obamovi tančí svůj první prezidentský tanec. Byl to úsvit nové doby a příležitost oslavit, co se může stát, když správní lidé pochopí, jak pomoci dat vyhrát volby moderní éry.

Na druhé straně mikrocílení Obamovy kampaně – zasilání vybraných zpráv vybraným voličům – způsobilo zprivatizování veřejné debaty v USA. I když kontaktování voličů e-maily se běžně praktikovalo v amerických volebních kampaních už dřív, mikrocílení založené na analýze dat umožnilo kampaně, v nichž každý z bezpočtu detailně rozškátovaných voličů obdržel na míru ušitou zprávu. Váš soused mohl dostat úplně jiný text než vy – aniž byste to jeden o druhém věděli. Když kampaně probíhají v soukromí domova, mohou se obejít bez veřejné diskuse. Shromáždění na náměstí, základ americké demokracie, byla postupně nahrazována reklamními sítěmi na internetu. Když nedochází k žádné výměně názorů, nemusí zasílané zprávy dokonce ani vypadat jako zprávy o kampani. Sociální média vytvořila nové prostředí, v němž se teď kampaně mohou jevit – tak jak to poprvé předvedla Obamova kampaň – jako kdyby vám poslal zprávu nějaký kamarád – ani si nemusíte pořádně uvědomit, z jakého zdroje zpráva přišla nebo jaký má účel. Kampaň může vypadat jako internetové noviny, stránky nějaké veřejné instituce nebo univerzity. S rozmachem sociálních sítí jsme byli přinuceni věřit, že politické kampaně jsou vedeny čestně, protože když jsou v nich lži, nemusíme to vůbec zjistit. V privátních reklamních sítích není nikdo, kdo by zprávy dementoval.

V letech, která předcházela první Obamově volební kampani, se v zasedacích síních správních rad v Silicon Valley zrodila nová metoda, jak hromadit kapitál: technologické společnosti začaly vydělávat peníze díky schopnosti získat a uspořádat informace. V jádru tohoto obchodního modelu je zásadní asymetrie ve znalostech – počítače toho vědí o našem chování mnoho, kdežto my o tom jejich nevíme skoro nic. Pro naše pohodlí nám tyto společnosti nabídnou informační služby výměnou za další informace – data o nás. Naše data jsou stále cennější a Facebook vydělává průměrně 30 dolarů na každém ze svých 170 milionů amerických uživatelů. Přitom lidé podleli dojmu, že tyto služby jsou zadarmo. Ve skutečnosti svými daty platíme byznys založený na získávání naší pozornosti.

Více dat znamená větší zisk, a tak byly implementovány návrhové vzory (*design patterns*) povzbuzující uživatele, aby svěřovali sítím další a další podrobnosti. Platformy začaly simulovat kasina s novinkami, jako jsou nekonečné skrolování a prvky působící na centrum odměn v našem mozku, na kterých vzniká

závislost. Poštovní programy jako Gmail se probírají naší korespondencí způsobem, za který by tradiční pošťák skončil ve vězení. Do našich telefonů přibylo sledování polohy v reálném čase, což bylo donedávna výsadou vězňů nosících kotníkový náramek. A to, čemu se dříve říkalo odposlouchávání, se stalo běžnou součástí bezpočtu aplikací.

Netrvalo dlouho a všichni jsme začali bez nejmenšího zaváhání sdílet soukromé informace. Částečně k tomu přispěl i nový slovník. Tomu, co jsou ve skutečnosti soukromé sledovací sítě, se začalo říkat „komunity“, z lidí, které tyto sítě využívají pro svůj zisk, se stali „uživatelé“ a návykový design se začal vzosně nazývat „uživatelská zkušenost“ nebo „zapojení uživatele“. Osobní údaje lidí se začaly sbírat z jejich „datových stop“ nebo „digitálního odpadu“. Tisíce let se dominantní ekonomické modely soustřeďovaly na dobývání přírodních zdrojů a jejich přeměnu na komodity. Bavlna byla zpracována na látky. Z železné rudy se tavilo surové železo. Stromy se rozřezávaly na prkna. Ale s objevem internetu se objevila nová možnost: vytvořit komodity z našich životů – z našeho chování, naší pozornosti, naší identity. Lidé byli zpracováni na data. Stali jsme se surovinou pro nový, data zpracovávající průmysl.

Jedním z prvních lidí, kteří si uvědomili, že tato nová situace v sobě skrývá politický potenciál, byl Steve Bannon, poměrně neznámý redaktor pravicového webového portálu *Breitbart News*, jenž byl založen, aby změnil americkou kulturu v duchu nacionalistické vize Andrewa Breibarta. Bannon chápal, že jeho mise znamená v podstatě kulturní revoluci, ale když jsem se s ním poprvé setkal, uvědomoval si, že ke splnění takového úkolu mu chybí příslušné zbraně. Tak jako generálové na bojišti potřebují mocné dělostřelectvo a převahu ve vzduchu, Bannon potřeboval získat *mocné kulturní nástroje a převahu v informacích* – datovou výzbroj, s níž by dobyl srdce a mysli na tomto novodobém bojišti. Nově vytvořená společnost Cambridge Analytica mu potřebnou výzbroj dodala. Vylepšením technik vyvinutých pro vojenské psychologické operace (PSYOPS) pomohla Cambridge Analytica Bannonovým přívržencům z hnutí alt-right získat převahu. V této nové válce se americký volič stal obětí manipulace a klamu. Pravda byla nahrazena alternativními událostmi a virtuální realitou.

Cambridge Analytica tuto novou zbraň vyzkoušela nejdříve v Africe a na různých tropických ostrovech. Experimentovala s masovým využitím online dezinformací, falešných zpráv a hromadného profilování. Spolupracovala s ruskými agenty a zaměstnávala hackery, aby se nabourali do e-mailových účtů opozičních kandidátů. Zanedlouho, když si ověřila svou techniku daleko od pozornosti západních médií, se zaměřila namísto iniciování afrických kmenových konfliktů na iniciování kmenového konfliktu v Americe. Zdánlivě zčistajasna se v Americe objevila revolta s maniakálním skandováním *Make America Great Again!* a *Postavte zed!* Prezidentské debaty se náhle změnily v bizarní hádky o tom, co jsou

pravdivé zprávy a co lživé čili fake news. Amerika teď zakouší následky prvního masového použití psychologických zbraní hromadného ničení.

Jako jeden z tvůrců Cambridge Analytica se cítím spoluodpovědný za to, co se stalo, a považuji za svoji povinnost napravit škody, které jsem v minulosti napáchal. Tak jako mnoho jiných lidí pracujících v informačních technologiích jsem hloupě naletěl na líbivě sebevědomé heslo Facebooku *move fast and break things*.¹ Nikdy jsem ničeho nelitoval víc. Postupoval jsem rychle vpřed a vyvinul techniku obrovské síly, a co jsem rozbil, jsem si uvědomil, až když bylo příliš pozdě.

Když jsem toho dne na začátku jara roku 2018 krácel do zabezpečeného sálu pod Kapitolem, byl jsem ohromený ze všeho, co se kolem mě dělo. Republikáni už na mě sháněli kompromitující materiál. Facebook si najal PR firmu, aby očerňovala jeho kritiky, a jeho právníci mi vyhrožovali, že mě udají FBI za blíže neurčený kyberzločin. Americké ministerstvo spravedlnosti měla pod kontrolou Trumpova administrativa, která nepokrytě ignorovala dlouho dodržované právní zvyklosti. Překážel jsem zájmům tolika lidí, že se moji právníci vážně strachovali, aby mě FBI po skončení výpovědi nezatkla. Jeden z mých advokátů mi řekl, že pro mě bude nejbezpečnější, když odted zůstanu v Evropě.

Z bezpečnostních i právních důvodů nemůžu přímo citovat ze své výpovědi ve Washingtonu, ale můžu uvést, že jsem na to jednání přinesl dva tlusté pořadače, každý z nich s několika sty stránek dokumentů. První fascikl obsahoval e-maily, oběžníky a dokumenty dokazující rozsah sbírání dat, které Cambridge Analytica zorganizovala. Tento materiál prokazoval, že firma najala hackery a personál, o němž bylo známo, že je ve spojení s ruskými zpravodajskými službami, a pomocí podplácení, vydírání a dezinformačních kampaní ovlivňovala volby po celém světě. Byly tam důvěrné zprávy právníků varujících Steva Bannona, že Cambridge Analytica porušuje zákon o zahraničních agentech, a také tajné dokumenty popisující, jak firma zneužila Facebook, aby se dostala k více než osmdesáti milionům soukromých účtů a pak tato data použila ke kampani snažící se snížit počet afroamerických hlasů ve volbách.

Obsah druhého pořadače byl ještě choulostivější. Byly v něm stovky stránek e-mailů, finančních dokladů, přepis telefonních hovorů a textových zpráv, které jsem týž rok pořídil v Londýně. Tyto dokumenty si vyžádala americká zpravodajská služba, protože dokazovaly úzké spojení ruského velvyslanectví v Londýně jak s Trumpovými spolupracovníky, tak s vůdci brexitové kampaně. Tento fascikl také dokazoval, že vůdci kampaně britských alt-right se setkali s lidmi z ruského velvyslanectví jak předtím, než se odletěli zúčastnit Trumpovy kampaně,

¹ „Move fast and break things“ - Rychle vpřed, sem s novými nápady. „Break things“ má přitom dva významy: 1) rozbijte ustálené postupy, přijďte s něčím novým; 2) nevaří, když při tom uděláte chyby. Pozn. překl.

tak po svém návratu a že přinejmenším tři z nich dostali příležitost výhodně investovat v ruských těžebních společnostech s potenciálně milionovými zisky. Ze záznamu o těchto stycích vyplynulo, jak záhy Rusové identifikovali anglo-americkou síť alt-right a že v ní patrně našli osoby, které se po vyškolení změnily v agenty mající přístup k Donaldu Trumpovi. Všechno ukazovalo na to, že nejvýznamnější události roku 2016 byly navzájem propojeny: vzestup alt-right, překvapující hlasování pro brexit a zvolení Trumpa.

Uplynuly čtyři hodiny. Pět. Byl jsem uprostřed líčení, jakou roli v tom všem sehrál Facebook a jakou odpovědnost za to nese.

Dostala se data používaná společností Cambridge Analytica do rukou potenciálních ruských agentů? *Ano.*

Myslíte si, že existuje spojení mezi ruskou státem financovanou aktivitou v Londýně během roku 2016, prezidentskými volbami a kampaní brexit? *Ano.*

Komunikovala Cambridge Analytica s WikiLeaks? *Ano.*

Konečně to vypadalo, že členové vyšetřovací komise začínají chápat, o čem mluvím. Facebook, řekl jsem jim, není jenom obyčejný monopol. Je to vstupní brána do mysli Američanů a Mark Zuckerberg nechal tuto bránu dokořán otevřenou pro Cambridge Analytica, Rusy a bůhví koho ještě. Facebook má výsadní postavení na trhu, ale jeho chování nespraví jen nějaká regulace – Facebook představuje ohrožení národní bezpečnosti. Koncentrace moci, kterou má Facebook v rukou, představuje nebezpečí pro americkou demokracii.

Měl jsem pocit, jako bych tančil nebezpečný balet mezi různými jurisdikcemi, tajnými službami, slyšeními před legislativci a vysokými policejními důstojníky. Strávil jsem svědeckými výpověďmi přes dvě stě hodin a předal jsem vyšetřovatelům alespoň deset tisíc stránek dokumentů. Stal se ze mě cestovatel. Z Washingtonu jsem odletěl do Bruselu, abych čelním představitelům evropských zemí umožnil porozumět nejen aféře s Cambridge Analytica, ale také nebezpečí, které sociální sítě představují pro poctivost našich voleb.

Během oněch dlouhých hodin, při nichž jsem podával svědectví a předkládal důkazy, jsem si ale uvědomoval, že všichni – policie, legislativci, nezávislí regula-toři i média – mají problémy, jak s mými informacemi naložit. Protože k trestnému jednání nedošlo na nějakém fyzickém místě, ale online, policie se nedokázala dohodnout, v čí jurisdikci k němu došlo. Protože šlo v tomto případě o software a algoritmy, mnoho lidí ani nechápalo, o čem mluvím. Jednou si mě zavolali policisté, aby mi položili nějaké otázky, a já jsem musel agentům, kteří byli údajně specialisté na kyberkriminalitu, vysvětlovat základy počítačové vědy. Nakreslil jsem jim na kus papíru schéma, a oni ho zabavili – prý jako důkaz. Ale smáli se, že to budou používat jako tahák, aby věděli, co vyšetřují. *Velká sranda, chlapci.*